

HOLMEN

NUMMER 3 2015
AFFÄRER OCH SKOG FRÅN HOLMEN-KONCERNEN

MAGASIN

ANALYS

Vi granskar
förutsättningarna
i avtals-
rörelsen

Äta lavar?

Matväxter/ Skogen levererar råvaror när en ny generation svenska stjärnkockar sätter trender i Europa

PLUS: » Iggesund Paperboard växer tvåsiffrigt i Asien och USA » Skogsägare i Stockholm » 100 år med Hallsta pappersbruk » Satsning på taltimmer

HENRIK SJÖLUND

Den stundande avtalsrörelsen

» Under den gångna avtalsperioden har vi sett en historisk omfördelning av pengar från företag till löntagare. Kostnaderna för gemene man har inte ökat nämnvärt, eftersom priserna i Sverige i stort sett legat still. Vissa varor som vi är vana stiger i pris, som bensin, har i stället blivit billigare. Samtidigt har det för oss inom exportindustrin inte varit möjligt att föra vidare kostnadsökningar för höjda löner till våra kunder. Marknaden har helt enkelt inte tillåtit det.

När vi nu står inför en ny avtalsrörelse är det viktigt att inse vad vi har att utgå ifrån. Trots gynnsamma valutaförutsättningar lyckas stora delar av skogsindustrin inte prestera resultat som ger rimlig avkastning på satsat kapital. Anledningen är att vi säljer merparten av våra produkter på exportmarknader där priserna inte stigit. Vi inom Holmen har hanterat den strukturella nedgången på tryckpapper som lett till pressade marginaler och även nedläggningar. Vi ser samma tendens med sjunkande priser inom sågade trävaror beroende på högt utbud. Inom kartong, där försäljningen går relativt bra, har vi inte heller lyckats höja priserna på grund av läget på världsmarknaden.

LÅNGSIKTIGT VET VI att den bästa medicinen för att skapa bestående jobb är investeringar i industrin.

Men för att de ska förverkligas krävs att företagen tjänar tillräckligt med pengar så att det både räcker till utdelning till aktieägarna och investeringar.

Min förhoppning är därför att denna sida av skogsindustrins förutsättningar kommer fram i den kommande avtalsrörelsen och att det blir ett avtal som möjliggör offensiva investeringar i industrin.

HENRIK SJÖLUND,
VD och koncernchef
Holmen

Läs mer om spelplanen och parterna i avtalsrörelsen på sid 14-17.

HOLMEN

Holmen är en skogsindustrikoncern som driver och utvecklar hållbar verksamhet inom dels två råvaruorienterade affärsområden för skog och energi, dels tre produktinriktade affärsområden för kartong, tryckpapper och trävaror. Genom det stora innehavet av skog, och egenproducerad energi, står Holmen starkt med goda utvecklingsmöjligheter.

Holmen Skog är Sveriges fjärde största skogsägare och sköter koncernens skogar, som omfattar drygt en miljon hektar produktiv skogsmark, och virkesförsörjning till koncernens produktionsenheter i Sverige.

Holmen Energi ansvarar för koncernens vatten- och vindkraft-tillgångar och för elförsörjningen

till Holmens svenska enheter. Holmen Energi bedriver också utvecklingsprojekt kopplade till energiområdet.

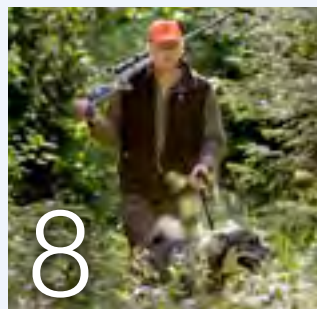
Iggesund Paperboard är världsledande inom tillverkning av kartong för konsumentförpackningar och grafisk produktion. Tillverkningen sker i Iggesund i Sverige och i Workington i

England. Produktutbudet består av de två starka varumärkena Invercote och Incada.

Holmen Paper tillverkar tryckpapper för magasin, produktkataloger, direktreklam, böcker och dagstidningar i pappersbruken i Hallstavik och Braviken samt i Madrid och är en av Europas ledande producenter inom sitt område.

Holmen Timber tillverkar snickeri- och konstruktionsvirke i furu och gran vid sågverken i Braviken och Iggesund. Sågverkens närhet till bruken, tillsammans med egen virkesförsörjning, ger positiva fördelar för ekonomi och klimat.

Läs mer på www.holmen.com

8

12

18

24

- 3/ Expansion utanför Europa**
- 4/ Hundra år av papper**
- 5/ Hallå där, Annica Bresky**
- 7/ Nu sågar Braviken talltimmer**
- 8/ "Vi kan minska betesskadorna"**
- 11/ Fem steg för färre skador på din skog**
- 12/ Skogsägare på distans**
- 14/ Tema: Avtalsrörelsen**
- 18/ Hållbara vindar**
- 20/ Rödlistad, men sen då?**
- 22/ Från skog till finkrog**
- 23/ Vad hoppas du att skogsprogrammet leder till?**
- 24/ Skogskurs för tjejer**

HOLMEN MAGASIN är Holmen-koncernens tidning för aktieägare, kunder, leverantörer och andra intressenter. Utkommer fyra gånger per år.
Hemsida: www.holmen.com **E-post:** info@holmen.com **Telefon:** 08-666 21 00
Adress: Box 5407, 114 84 Stockholm **Ansvärlig utgivare:** Ingela Carlsson
Redaktör: Marie-Louise Olsen **Formgivare:** Dan Nilsson
Produktion: Spoon AB, www.spoon.se **Omslagsfoto:** Istockphoto
Tryck: Sörmlands Grafiska **Papper:** Inlaga Holmen TRND, 80 gram. Omslag Invercote G, 220 gram.

Nya marknader /

Expansion utanför Europa

Nu kompletterar Iggesund Paperboard europeisk tillväxt med expansion på nya marknader.

» Europa har länge varit Iggesund Paperboards huvudmarknad för Invercote. Flera viktiga marknadssegment – bland annat kosmetik och konfektyr – har måttfull tillväxt i Europa, medan de växer snabbare i Asien.

– Försäljningen i Asien har vuxit med tvåsiffriga procenttal de senaste 20 åren. Nu stärker vi vår närvaro med nya säljare i Hongkong och Singapore och ett rullager med arkning i Taiwan, säger Rikard Papp, Director Asia Pacific & Merchants Europe vid Iggesund Paperboard.

DET NYA LAGRET sänker leveranstiden i Asien från fyra månader till en månad.

– Vi fokuserar på de övre kvalitetssegmenten och uppskattas av asiatiska premiumförpackningskunder, säger Rikard Papp.

Iggesund Paperboards tillväxt bygger på erkänt hög produkt-

kvalitet i premiumsegmentet, men även på hög servicegrad i allt från leveranser till miljöcertifiering och teknisk support.

– Utöver internationella varumärkesägare med produktion i Asien är även lokala varumärkesägare intresserade av vår svenska miljöprofil. Grafiska tryckerier och förpackningskonverterare väljer Iggesund Paperboard för den kvaliteten och goda support vi kan ge, säger Rikard Papp.

SAMTIDIGT ÖKAR Iggesund Paperboard även sin verksamhet i USA.

– Iggesund Paperboard har funnits på USA:s östkust i mer än 30 år. Nu startar vi distributionservice och lokal arkning på amerikanska västkusten, säger Rickard Österlindh, ansvarig för Iggesund Paperboards försäljning i Nord- och Sydamerika.

Iggesund Paperboard är en förhållandevis liten aktör på den stora amerikanska marknaden för homogen helblekt kartong. Men Invercote är en omtyckt nischprodukt, och de senaste åren har försäljningen ökat med mer än tio procent om året. ●

CARE BY IGGESUND

För att stärka sin internationella position förtydligar Iggesund Paperboard de resurser och stödfunktioner som ingår i servicekonceptet Care by Iggesund:

- Leveranssäkerhet.
- Miljödokumentation som garanterar att kunder inte råkar ut för obehagliga

överraskningar på grund av skogsråvarans ursprung.

- Snabb och enkel beställning av prov- och inspirationsmaterial.
- Produktsäkerhetsinformation och certifikat.
- Tillgång till analysmöjligheter vid Iggesunds ackrediterade laboratorium för sensorisk och kemisk analys.

– Japan har en stark tradition av högkvalitativa förpackningar. Men det är en sluten marknad där det är svårt för utländska företag att ta sig in. Vi har lagt mycket tid på att bygga ett nära samarbete med en japansk distributör och nu känner vi att det arbetet börjar ge resultat, säger Rikard Papp.

FOTO: COLOURBOX

Stark attraktionskraft i gröna böcker

Ett 80-tal tryckerier och förlag från hela världen samlades när Holmen Paper bjöd in till en heldag om bokpappersproduktionens ädla konst.

– **HOLMEN BOOK EVENT** vid Hallsta pappersbruk är ett sätt för oss att visa vår verksamhet. Presentera våra ambitioner, informera om våra produkter och berätta om hur vi arbetar med frågor som är viktiga i branschen i dag. Bokförlagen visar till exempel ett

stort intresse för att miljöprofilera sina produkter, säger Katarina Granö, marknadskommunikatör på Holmen Paper.

Holmen tillverkar en rad papperskvaliteter för förlagsbranschen, bland annat Holmen BOOK, Holmen BOOK Bulky och Holmen BOOK Cream. Och besökarna var nöjda.

– Våra kunder är kräsna och förväntar sig bra produkter. Det är intressant att se hur noga kvalitetskontrollerna är här på bruket, säger Boris Galic från Slovenien.

Boris Galic.

Katarina Granö.

– Folk vill visa upp sina böcker både hemma och på kontoret. Jag tror att vi kommer att få se ännu fler böcker med mer speciell design framöver, säger Kadri von Imhof, som arbetar i den tyska tryckeribranschen.

FOTO: COLOURBOX

» IKORTHET

Kina letar svenskt möbelträ

En växande och miljömedveten kinesisk medelklass har gett ett uppsving i kinesisk möbeltillverkning. Men det är ont om träråvara i Kina, och nyligen besökte en rad kinesiska möbeltillverkare Sverige under en studieresa arrangerad av Svenskt Trä.

Sedan 2012 har svensk trävaruexport till Kina nästan fyrfaldigats.

– Vi har inte bara alla de rätta miljöcertifieringarna, vi erbjuder även stor flexibilitet och kan anpassa oss efter deras behov. Det gör att vi kan ta marknadsandelar från Ryssland och Kanada, säger Johan Hedin, marknadschef Holmen Timber.

FOTO: SWECO
Limträkonstruktionen i den svenska paviljongen på världsutställningen i Shanghai 2010 drog uppmärksamhet till svenskt trä i Kina.

Koll på kvaliteten

Hallsta pappersbruk har tagit fram ett nytt kvalitetsindex, både för att få en tydlig bild av produktionen i realtid och för att över tid bättre kunna följa kvalitetsutvecklingen.

– Vi mäter alltid en rad nyckelkarakteristika för att säkerställa att våra produkter håller rätt kvalitet. Nu lägger vi samman parametrarna till ett index som visualiserar kvalitetsvariationerna, säger Daniel Peltonen, brukschef på Hallsta pappersbruk.

Munter ny regionchef

Fredrik Munter, 40 år och utbildad jägmästare, är ny regionchef på Holmen Skog för region Norrköping. Han har tidigare arbetat bland annat som skogsvårdschef på Stora Enso och de senaste nio åren som distriktschef på Holmen Skog.

Fredrik Munter.

Vad ser du för utmaningar framöver?

– Våra kunder, exempelvis Bravikens sågverk, arbetar på en tuff marknad och måste hela tiden utveckla sig själva och sina produkter. Vi måste göra samma sak för att kunna hjälpa dem att stärka sin konkurrenskraft, säger Fredrik Munter.

Hallsta pappersbruk anno 1915.

Hundra år av papper

100 år och 30 miljoner ton papper efter invigningen växer Hallsta pappersbruk på nya marknader.

» Om det hade gått att resa tillbaka i tiden till invigningen av Hallsta pappersbruk i augusti 1915 hade 2000-talsmänniskan i oss nog tyckt att det var en rörig och smått smutsig historia. Inte med den tidens mått mätt, givetvis, men fjärran de rena och arbetsmiljöriktiga lokaler som i dag möter besökare på bruket.

Mycket har hänt på Hallsta pappersbruk sedan 1915, förutom att man har hunnit producera 30 miljoner ton papper. Kvar finns den arkitektoniskt tidstypiska huvudbyggnaden med sitt ärgade koppartak och sin rappade fasad. Men den har fått sällskap av en

Daniel Peltonen. Nils Ringborg.

rad nya industribyggnader, och tekniken på insidan har bytts ut i flera omgångar.

– Egentligen är det inte mycket som är sig likt ens sedan 1970-talet, säger Daniel Peltonen, brukschef.

I MITTEN AV 1970-talet hade Hallsta pappersbruk 1 400 anställda, åtta pappersmaskiner och en årskapacitet på 420 000 ton papper. I dag kan brukets 375 anställda producera 550 000 ton papper om året på de två pappersmaskinerna.

Under 2014 genomfördes en framgångsrik energieffekti-

visering som gjort att bruket nu inte släpper ut några rökgaser eller koldioxid från pappersproduktionen. Dessutom återvinns mer spillvärme än tidigare från pappersmaskiner och avloppsvatten. Det är åtgärder som minskar papperets miljöbelastning, något som uppskattas av kunderna.

– Vi måste vara innovativa och erbjuda det marknaden vill ha. På Hallsta pappersbruk produceras inte längre tidningspapper, i stället tillverkar vi papper för böcker, magasin och reklamtryck, säger Nils Ringborg, vd Holmen Paper. ●

VARUMÄRKEN FÖR PRÄNT

På Hallsta pappersbruk produceras i dag varumärkena Holmen VIEW, Holmen TRND, Holmen XLNT, Holmen PLUS och Holmen BOOK från granmassaved.

3 NYHETER/VATTNIGA HJÄRTEFRÅGOR

Lifrar mot Sargasso

1 Genom projektet **Krafttag** åt försöker forskare och kraftbolag sedan 2011 hitta sätt att skydda den utrotningshotade ålen på dess väg från svenska åar till parningsplatserna i Sargassohavet utanför amerikanska östkusten.

– Vi hoppas hitta permanenta lösningar. Men tills vidare fångar Holmen lekvandrande ål uppströms våra kraftverk i Motala ström och släpper ut dem vid kusten, säger Jan Lidström, Holmen Energi.

Prisbelönta våtmarksentusiaster

2 Duon Per Hjerppe och Torbjörn Åhman har i år utsetts till **Våtmarksfondens stipendiater** för sitt beslutsamma och engagerade arbete med att återskapa värdefulla våtmarker för fåglar, miljö och rekreation, samt för att ha visat goda exempel som inspiration för omvärlden. Båda jobbar på Holmen Skog.

Kokar ihop vattenfrågor

3 Genom forsknings- och utvecklingsprogrammet **Kraft och liv i vatten**, KLIV, vill svenska vattenkraftföretag (däribland Holmen), Energimyndigheten, Havs- och vattenmyndigheten och Vattenmyndigheterna ta ett vetenskapligt grepp om konsekvenserna av kombinationen av EU:s ramdirektiv för vatten, förnybartdirektivet, olika klimatmål, nationella miljömål och ett kraftsystem med större andel vindkraft. Programmet ska pågå i två år.

Varför adoptera bort träd?

» För de flesta i Sverige är det mer eller mindre självklart att skog som avverkas också återplanteras. Men så ser det inte ut i alla delar av världen. Med projektet Adopt a tree vill Annica Bresky, vd Iggesund Paperboard, och hennes kollegor berätta för sina internationella kunder om den svenska modellen.

Hur fick ni idén att adoptera bort träd?

– Vi ville hitta ett sätt att visa våra kunder att när de köper våra produkter Invercote och Incada återplanteras alltid minst lika mycket skog som gått åt för att tillverka produkten. Att det ingår i priset kunden betalar.

Hur fungerar projektet?

– Kunderna får ett Adopt a tree-presentkort som de kan lösa in på vår hemsida. Där berättar vi om programmet med återplantering och vår syn på långsiktigt hållbart skogsbruk. När kunderna har löst in presentkortet planteras vi tio träd i deras namn i en skog i Nianfors i Hälsingland och skickar personligt undertecknade certifikat som bevis på att de bidrar till att bevara jordens skogar.

Är det många träd som kommer att adopteras bort?

– Det finns plats för 30 000 träd i Nianfors. Det är givetvis bara en bråkdel av allt det vi

– Att låta kunder adoptera träd är ett sätt att visa dem att de genom sina val kan bidra till att säkerställa världens skogstillgångar, säger Annica Bresky.

FOTO ROLF LAGERGREN/BILDBOLAGET

återplanterar varje år. Vi har inte någon gång sedan vi 1948 började mäta skördat mer än vad som motsvarar den årliga tillväxten i skogen. Vårt skogsinnehav ökar hela tiden.

När jag adopterar ett träd, är det då mitt?

– Nej, adoptionen är symbolisk. Men tanken är att du ska kunna följa träden via en webbkamera, och du kan besöka

skogen i Nianfors. Huvudsyftet är att visa att du genom att använda Invercote och Incada gör vad du kan för att säkerställa att världens skogstillgångar förblir intakta eller till och med växer. ●

Holmen bygger anläggning för biobaserat framtidsmaterial

NANOKRISTALLIN CELLULOSA, NCC, ses av många som ett hett framtidsmaterial som kan ersätta andra icke hållbara material i bland annat tryckt elektronik, biokomposit, byggmaterial och färgtillsatser. Men det behövs forskning för att utveckla tekniken och i stor skala kunna utvinna NCC för användning i kommersiella produkter.

Nu bygger Holmen en pilotanläggning för utvinning och utveckling av

NCC ur cellulosabaserade material tillsammans med SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut och MoRe Research, ett forsknings- och utvecklingsföretag med fokus på skogsindustrin. Verksamheten i pilotanläggningen bygger på det israeliska bolaget Melodeas patenterade teknologi. Anläggningen är den första av sitt slag i Europa och ska ligga i direkt anslutning till MoRe Research i Örnsköldsvik.

– Nanokristallin cellulosa är definitivt ett intressant material för framtiden och Holmen arbetar aktivt för att nya produkter ska utvecklas baserade på vår svenska skogsråvara, säger Ola Schultz-Eklund, direktör för affärsutveckling och innovation på Holmen.

Redan under första kvartalet 2016 ska pilotanläggningen öppna för företag och forskare som vill utveckla applikationer med NCC.

Pilotanläggningen för nanokristallin cellulosa byggs i anslutning till Bio-refinery Demo Plant i Örnsköldsvik.

» I KORTHET

Energiministern besökte Varsvik

I slutet av juni besökte energiminister Ibrahim Baylan Varsvik vindkraftpark i Hallstavik, som ägs till 50 procent av Holmen. Under besöket träffade energiministern bland andra Anders Jernhall, CFO Holmen, och Fredrik Nordqvist från Holmen Energi. Det här var Ibrahim Baylans andra besök på Holmens anläggningar sedan valet. I oktober förra året gjorde han sitt första industribesök i rollen som energiminister på Bravikens pappersbruk.

FOTO JEANETTE HÄGGLUND

Energiminister Ibrahim Baylan välkomnades av Anders Jernhall, CFO Holmen.

Politiker guidas runt i Holmens skogar

Erik Normark, forsknings- och utvecklingschef på Holmen Skog, har under sommaren guidat riksdagspolitiker på skogsexkursioner om dagens och framtidens skogsbruk.

– Vi vill knyta kontakter med politiker som fattar beslut om skogsbruket både lokalt och nationellt. Exkursionerna ger en god möjlighet att diskutera skogens roll i dag och i framtiden, säger Erik Normark.

FOTO LARS HEIDENBERG

Flygdata ger laserkontroll på gallring

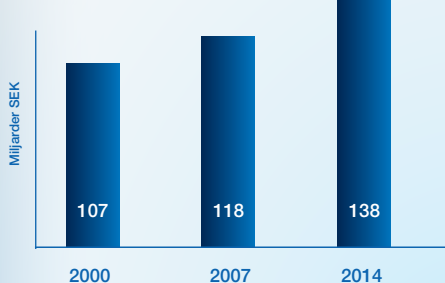
När regeringen gav Lantmäteriet i uppdrag att laserskanna Sveriges markyta och skapa en ny höjdm modell, var det för att göra flödesanalyser av vatten och beräkna värflooder. Nu använder Holmen Skog dessa data för att upptäcka bestånd som behöver gallras.

– Om man mäter marken ser man höjden på trädtopparna och hur tätt träden står. Utifrån det har vi utvecklat modeller för att hitta lokala gallringsbehov utan att besöka platsen, säger Lars Karlsson, GIS-analytiker, Holmen Skog.

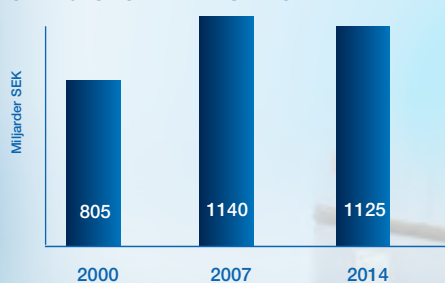
Statistik /

Basindustrin håller fortet

BASINDUSTRINS NETTOEXPORT

SVERIGES TOTALA VARUEXPORT

Källa: Industriarbetsgivarna

DET HAR VARIT, är och kommer högst troligtvis fortsätta att vara turbulenta tider på världens exportmarknader. Europa är inget undantag. Samtidigt är trenden för den svenska basindustrin tydlig.

Sedan början av 2000-talet har basindustrin, där skogsindustrin ingår, ökat sin nettoexport från 107 miljarder kronor år 2000 till 138 miljarder kronor år 2014.

Ökningen har fortsatt även efter finanskrisen 2008 och den därpå följande låga tillväxten i Europa.

FOTO ULLA-CARIN EKBLÖM

GILLAR JUST NU

Informationsparadis för skogsägare

Kanske inte den flashigaste sajten på Internet, men extremt matnyttig: www.kunskapdirekt.se. Sajten samlar material från forskare och experter på branschforskningsinstitutet Skogforsk, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), myndigheten Skogsstyrelsen och andra inom skogsbranschen.

Koll på nyheterna och svar på 6 000 frågor

SkogsSverige är en omvärldsbevakande nyhetssajt med fingrarna på skogsvärldens puls. Om du klurar på någon skoglig fråga är det mycket möjligt att svaret redan finns i sajtens frågelåda, där 6 000 frågor har besvarats av en expertpanel med forskare bland annat från SLU och Linnéuniversitetet. www.skogssverige.se

(Nästan) allt om den senaste forskningen

Skogforsk, det svenska skogsbrukets forskningsinstitut, ska "tillföra tillämpbara kunskaper, tjänster och produkter som bidrar till ett lönsamt, hållbart svenskt skogsbruk och på så sätt säkerställa viktiga samhällsmål". Och det är exakt vad man gör. Diger forskning och alla resultat redovisas pedagogiskt i kunskapsbanken på hemsidan www.skogforsk.se

Nu sågar Braviken talltimmer

FURU OCH GRAN

Holmen Timber producerar högkvalitativa basprodukter i furu och gran för konstruktion, snickeri och emballage. På Bravikens sågverk i Norrköping, Skandinaviens största och modernaste, har Holmen Timber tidigare varit specialiserat på konstruktionsvirke av gran, men sågar från och med september 2015 även talltimmer.

FOTO VELUX SVENSKA AB

Medan gran framför allt används i konstruktionsvirke, används furu ofta till snickerier, exempelvis lister, fönster, dörrar och möbler.

Tidigare sågade Bravikens sågverk enbart grantimmer, nu har portföljen kompletterats med högkvalitativt talltimmer.

» Karaktärsstark furu har renässans i både arkitektur och inredningsdesign. Blek björk ersätts av varm furu i inredningsmagasinen och furudetaljer lyfts fram i arkitektritade fasader. Ikeas nya kollektion Nornäs i massiv furu är ett tydligt exempel på trenden, och på Holmen Timber har man märkt ökad efterfrågan på högkvalitativ furu till bland annat paneler från Iggesunds sågverk. Men det är inte den enda anledningen till att Holmen Timber nu börjar såga talltimmer även på Bravikens sågverk i Norrköping.

– **DET ÄR EN** naturlig utveckling. Skogarna runt Braviken innehåller mycket tall. När vi enbart sågar gran måste vi köpa timmer från ett stort upptagningsområde. Genom att såga båda träslagen får vi lägre transportkostnader och mindre miljöpåverkan. Vi får dessutom en bredare palett av varor att erbjuda kunden, säger

Göran Storm, platschef på Bravikens sågverk.

Det sistnämnda är en detalj som blir allt viktigare när många kunder strävar efter att ha så få leverantörer som möjligt.

– Ju bredare produktportfölj man har, desto mer uppskattad är man i regel av kunderna. I och med att vi kompletterar vår sågning av grantimmer med tall har vi nu möjlighet att ge bygghandeln ett bättre erbjudande, säger han.

MEDAN GRAN framför allt används som konstruktionsvirke i byggen är furu mest ett material för snickerier i möbler, dörrar, fönster och lister. Men furu används även i impregnerade reglar.

ORDLÅDA: FRÅN TALL TILL FURU

Att tall förvandlas till furu är en rest i svenska språket som skiljer på levande träd och bearbetat trä. Tidigare blev även trädet ek till eke, al till ale och så vidare.

Men hette tall fura förr? Nej. Namnet tall är belagt i svenskan sedan 1600-talet. Fura är av germanskt ursprung och besläktat med

Att såga furu är inget nytt för Holmen Timber. Sedan tidigare är Iggesunds Paperboard furuprodukter populära på marknaden.

– Det gör att vi känner att vi kommer att lyckas introducera furuprodukter från Braviken också, säger Johan Padel, vd Holmen Timber.

Redan i början av året levererade Holmen Skog det första talltimmeret till provsågningarna på Braviken.

– Provsågningarna under våren och sommaren har gått bra, och den första september drog vi i gång den kommersiella produktionen, säger Göran Storm. ●

LOTTA RINGDAHL

det latinska ordet för ek. Som virkesnamn har furu använts sedan slutet av 1500-talet, men trädnamnet fura är yngre.

Christopher Polhem, 1661–1751, svensk vetenskapsman, lär ha skrivit: "Tallen är det unga trädet, fura är det mogna trädet där kärnveden är minst lika stor som splintveden, och furu är det sågade virket."

”Vi kan minska

Senaste Äbin, älgbetesinventeringen, visar att markägare och jägare i Västerbotten kraftigt lyckats minska betesskadorna. Båda parter verkar nöjda med resultatet. Hur gjorde de?

De svarta rubrikerna har varit många genom åren: betesskador på ungskog kostar markägare stora belopp. Men den senaste älgbetesinventeringen, Äbin, visar en tydlig minskning av skadorna i vissa delar av Västerbotten samtidigt som de ökar i andra områden i norra Sverige. Holmen Magasin styrde kosan till Västerbotten för att ta reda på hur de gjort.

– En bidragande orsak är att vi under

många år gjort inventeringar och har en lång mätserie när det gäller älgskadorna. Det krävs för att se de långsiktiga trenderna, säger Peter Christoffersson, viltförvaltare vid Holmen Skog och ordförande för älgförvaltningsgruppen Sydöstra i Västerbotten.

I SAMMA ÄLGFÖRVALTNINGSGRUPP sitter Mikael Karlsson, jaktvårdskonsulent på Jägarförbundet i Umeå.

– Vi har hamnat rätt och har bra diskus-

sioner i gruppen. Det finns en konflikt mellan markägare och jägare – vi har olika syn på viltet – men genom älgförvaltningsgrupperna har vi en arena där vi fokuserar på fakta. Det är ett stort steg framåt, säger han.

ÄLGFÖRVALTNINGSGRUPPERNA är ett nytt forum som infördes när älgfrågorna decentraliserades från länsstyrelserna 1 januari 2012. I de 149 lokala grupperna spridda över hela Sverige sitter representanter för jägare och markägare.

betesskadorna”

– Samarbetet mellan jägare och markägare i älgförvaltningsgruppen är avgörande. Det är viktigt att jägarna känner att de har ett reellt inflytande, så att de känner engagemang. Samtidigt måste markägarna ta sitt ansvar, säger Mikael Karlsson, jaktvårdskonsulent på Jägarförbundet i Umeå.

Peter Christoffersson och Mikael Karlsson är överens om att införandet av den nya älgförvaltningen är en del i förbättringarna.

– Det har tydliggjort arbetet och skapat en arena där frågorna kan diskuteras. Jag tycker att det har fungerat bra och att vi har haft ett konstruktivt arbete. Nu kan vi också se att det har haft en positiv effekt på betesskadorna, säger Peter Christoffersson.

Verktyg som Äbin, foderprognoser, avskjutningsstatistik och Älgobs – data som bygger på jaktlagens observationer – är en

viktig grund för arbetet.

– Med en bra faktagrund att utgå ifrån blir det mindre av tyckande, och det förenklar vårt arbete i gruppen. Det blir lättare att komma överens. För kompromissa måste vi göra, både markägare och jägare, säger Mikael Karlsson.

Peter Christoffersson medger att det finns en inbyggd konflikt i synen på viltet, men tycker ändå att det finns en gemensam grundsyn hos jägare och markägare.

– Vi är överens om att skogen och viltet

är resurser som vi ska bruka på ett klokt sätt. Samarbetet med jägarna har fungerat bra. Jägarna har tagit sitt ansvar och ökat avskjutningen för att balansera älgstammen. Dialogen är viktig, det är ju trots allt jägarna som håller i avtryckaren, säger han.

VARKEN MIKAEL KARLSSON eller Peter Christoffersson sticker under stol med att en starkt bidragande orsak till minskningen av betesskadorna i sydöstra Västerbotten är en medvetet ökad avskjutning av älgstammen. »

– Nu har vi nått rätt nivå på älgstammen och måste bli mer selektiva i jakten för att optimera avkastningen, säger Mikael Karlsson.

ÄLGEN I SIFFROR

6 till 10 kilo föda per dygn äter en vuxen älg under vintern. Under sommaren sätter den i sig två till tre gånger mer.

80 procent, i dryga tal, av Sveriges 300 000 jägare jagar älg. Älgjakten är den mest omfattande jakten i Sverige. Jägarna skjuter närmare 100 000 djur varje år. Då räknar man ändå med att det finns tre gånger så många älgar kvar i skogarna efter jakten.

Källor: Jägarförbundet och SLU

» – Genom att vi har tagit ett radikalt grepp och minskat älgstammen med en tredjedel har vi nått de mål vi satt upp, både för älgstammens storlek och för betesskador, säger Mikael Karlsson.

HAN SER DOCK med en viss oro på andra älgförvaltningsgrupper där markägarna kört över jägarna.

– Markägarna har utslagsröst i systemet, men det är viktigt att jägarna känner att de har ett reellt inflytande. Annars får du inget engagemang från jägarhåll, och utan engagerade jägare faller systemet, säger han.

Nu vill Mikael Karlsson se ett ökat

fokus på att bygga upp kvaliteten i älgstammen.

– Nu när vi har kommit ner på den nivå där vi ska vara, måste vi bli mer selektiva i jakten för att optimera avkastningen. Det innebär att vi ska skjuta fler kalvar och yngre djur. På så sätt får vi mer jakt för samma belastning på markerna.

PETER CHRISTOFFERSSON menar att även markägarna måste ta sitt ansvar.

– Ett ståndortsanpassat skogsbruk är en viktig grund. Rätt trädslag på rätt ställe, aktiv röjning och gallring, och naturhänsyn för att skapa en biologisk mångfald. Då skapar vi också mest foder till viltet, säger Peter Christoffersson. ●

KORT OM ÄLGFÖRVALTNINGEN

Den 1 januari 2012 infördes ett nytt system för älgförvaltning. Älgfrågorna decentraliserades och flyttades från länsstyrelserna till 149 lokala älgförvaltningsgrupper.

Att få en älgstam i bättre balans med skogen och fodertillgången är en av huvuduppgifterna för den nya förvaltningen.

Älgförvaltningsgrupperna tar bland annat fram skötselplaner, ger förslag om tilldelning för jakten och håller samråd med de lokala älgskötsel- och licensområdena.

I grupperna sitter lika många representanter för markägarna som för jägarna. Markägarna har dock utslagsröst.

Betyg: Älgförvaltningen får två taggar av tre

Jägarförbundet och Naturvårdsverket har utvärderat den nya älgförvaltningen. Slutsatserna är försiktigt positiva.

NATURVÅRDSVERKET KONSTATERAR att det finns en positiv inställning hos såväl jägare som markägare och berörda myndigheter till den nya älgförvaltningen. Älgförvaltningen har blivit mer ekosystem-baserad, adaptiv och lokalt förankrad.

Svenska Jägarförbundet ger det nya systemet godkänt på två områden av tre. Förvaltningen har blivit mer anpassad till de verkliga förutsättningarna, och

markägarna har fått ett ökat inflytande. Underkänt blir det däremot när det gäller ekonomin. Systemet har inte blivit kostnadseffektivt och jägarna konstaterar att fällavgifterna ökat med nästan 40 procent, varav det mesta går till länsstyrelsernas administration.

Även från skogsägarna konstateras att det nya systemet är underfinansierat. Skogsägarna har själva tagit hela kostnaden för den älgbetesinventering som gjordes under 2015.

– Långsiktigt måste finansieringen rymmas inom den nya älgförvaltningen,

och enda sättet är att öka avgifterna för jägarna. Att öka fällavgifterna ytterligare är nog inte möjligt. Ett annat alternativ är att öka kostnaden för det statliga jaktkortet, säger Johan Grönlund, ansvarig för viltförvaltningen på Stab Skogsbruk inom Holmen Skog.

Även Naturvårdsverket konstaterar att alla ambitioner inte har kunnat genomföras inom ramen för självfinansieringen, vilket var propositionens intention. Initialt verkar också kostnaderna för länsstyrelserna ha ökat i och med införandet av den nya förvaltningen. ●

Även om jakten är det avgörande redskapet för att minska betesskadorna finns det åtgärder att komplettera med. Richard Sahlén, som arbetar med skogsvård vid Holmen Skog i Björna, delar med sig av sina tips.

Fem steg för färre skador på din skog

1/Planera betes-säker för yngning

REDAN INNAN DU skördar din mogna skog bör du tänka strategiskt ur ett viltperspektiv när du planerar hur du ska få upp ny skog. Har du marker som historiskt haft ett högt betetryck kanske du ska undvika det traditionella sättet att plantera. På lämpliga marker kan du i stället välja sådd med ett rikligt uppslag av plantor eller satsa på naturlig för yngning genom att lämna fröträd i kombination med markberedning.

2/Välj trädslag

OLIKA SKOGSMARK har olika grundförutsättningar, och dessa ska du använda på bästa sätt. Använd områden med bäst växtkraft för produktion. Blöta områden som kärr, i kantzoner mot åar och bäckar, eller områden med andra naturvärden lämpar sig ofta inte lika bra för aktivt skogsbruk. Där kan du skapa stora biologiska värden genom att ta bort barrträd, lämna död ved och satsa på lövträd som älgen föredrar som foder.

Älgar och andra klövdjur föredrar vissa träd framför andra. På marker där betetrycket är högt kan det vara nödvändigt att välja ett trädslag som inte är så utsatt för bete, som contorta.

3/Röj – men med omsorg

ATT LÄMNA SKOGAR utan röjning är inte att rekommendera vare sig du vill få god

Lämna höga stubbar och stammar på marken när du faller lövträd och låt det gärna växa upp lövträd på mindre produktiv skogsmark för att skapa foderförråd för viltstammen.

tillväxt eller minska betesskadorna. Sträva i stället efter att röja rätt – i ett bestånd som röjts vid rätt höjd är varje träd ofta vitalt, har en stor barrmassa och blir på så sätt relativt tåligt mot betesskador.

4/Skapa foder

KAPA LÖVSTAMMAR och lämna en något högre stubbe, cirka 50 centimeter, gärna över ett kvistvarv. Trädet fortsätter då att leva och skjuter nya skott och grenar som blir perfekt föda för bland annat älgen. Har du asp kan du när du avverkar lämna hela eller delar av trädet på marken.

Älgarna gillar barken och trädet kommer att skjuta rikligt med rotskott vilket ger foder i flera år framöver.

5/Jaga

BASEN FÖR KLÖVVILTETS föda finns i ungskogen, och avskjutning är och förblir den viktigaste åtgärden för att hålla klövviltet på rätt nivå i förhållande till fodertillgången. En bra dialog mellan markägare och jägare är nödvändig för att klara detta. Som markägare är det bra att vara lyhörd och hitta gemensamma mål.

Vissa skogsägare behöver bara kliva ut ur huset så står de i sin skog. Helene Jonsson Nordgren bor i Solna, men hennes skog ligger i Ljusdal, 35 mil bort.

Skogsägare på distans

Vissst händer det att Helene Jonsson Nordgren saknar sin skog. När hon står i en överfull tunnelbanevagn i Stockholm glider tankarna lätt i väg till skogen utanför Ljusdal i Hälsingland.

– Det är det som är så bra, att jag får ha kombinationen. Jag kan stå ut med trängseln och det intensiva livet i Stockholm när jag vet att jag så småningom får komma till lugnet i min skog uppe i Ljusdal. Och vice versa.

FÖR UNGEFÄR 30 ÅR sedan fick hon ta över skog i Hälsingland efter sin pappa. Hon och hennes syskon delade upp innehavet mellan sig, och Helene har i dag nästan 300 hektar skog i trakterna där hon växte upp. För hennes farfar och pappa var skogen ett yrke. Hennes bror valde samma bana som generationerna före, men Helene gick en annan väg. Och för henne har skogen sedan dess varit en extrainkomst:

– Jag lämnade Hälsingland när jag var ung för att plugga. Planen var att flytta tillbaka när jag var klar med utbildningen på Gymnastik- och idrottshögskolan, GIH, i Stockholm. Men så träffade jag min dåvarande man och plötsligt hade jag både familj och jobb i Stockholm.

HON HAR ALDRIG funderat över att göra sig av med skogen, och i ärlighetens namn upplever hon inga jätteproblem med att äga skog långt bort från hemorten. Hon säger att det optimala så klart är att ha nära till skogen, men genom att köpa in tjänster och ta hjälp av andra går det bra.

– När man äger skog på distans är det viktigt att ha bra människor att fråga om råd. Det har jag i bland annat min bror. I och med att jag har sommarhus där uppe och kommer upp för att träffa släkt och

HELENE JONSSON NORDGREN

Yrke: Driver egna företaget Kompus, verksam inom kompetensutveckling och utbildning.

Ålder: 63.

Familj: Lever själv, har två utflugna barn.

Bor: Lägenhet i Solna. Sommarhus i Hälsingland.

familj är jag ju relativt mycket i min skog. Men visst blir jag mer beroende av andra än jag hade varit om jag bott i närheten av min skog. Jag kan till exempel inte röja eller plantsätta själv.

Hon säger att skogsbruksplanen är ett måste för att skogen ska gå att sköta på ett bra sätt, och hon har tagit hjälp av Skogsstyrelsen för rådgivning. De senaste åren har hon också haft ett samarbetsavtal med Holmen.

– Jag har gjort som många som bor vid sin skog: tagit hjälp och samarbetat med olika personer för att välja rätt åtgärd vid rätt tillfälle.

HELENE JONSSON NORDGREN tror att det är bra att ha både en emotionell och en affärsmässig syn på sin skog. Det får inte bara bli business, och det får inte bli så känslomässigt laddat att man inte vågar göra några förändringar i sin skog.

– Att ha ett skogsvårdande, långsiktigt och affärsmässigt perspektiv tror jag är bäst. Men det är nog inte säkert att man får det bara för att man bor en bit från sin skog, det handlar nog mer om vem du är som person, säger hon. ●

” Att ha ett skogsvårdande, långsiktigt och affärsmässigt perspektiv tror jag är bäst.

– Jag vet inte om mina barn kommer att vilja ta över en skog de bor långt ifrån. Det kräver att man är engagerad och vill lära sig om skogsbruk. Jag har själv gjort det och tyckt att det var roligt, säger Helene Jonsson Nordgren.

Helene Jonsson Nordgren
flyttade från Ljusdal för att
studera. Men det är många år
sedan nu.

– Jag blev kvar i stan. Skogen
gör att jag har kvar lite av båda
världarna, säger hon.

TEXT / PEKKA KÄÄNTÄ
FOTO / GETTY IMAGES

AVTAL 2016

Den 21 december i år ska parterna i det så viktiga Industriavtalet lägga fram sina krav. Därmed inleds förhandlingarna om det nya avtal som ska träda i kraft den 31 mars 2016. Totalt löper kollektivavtal för 2,9 miljoner svenskar ut under 2016.

Pekka Kääntä, ekonom och journalist med bakgrund på Konjunkturinstitutet, har studerat vad som kan komma att bli de viktigaste frågorna i avtalsförhandlingarna.

PEKKA KÄÄNTÄ är konjunkturanalytiker med tio års erfarenhet som analytiker och metodutvecklare på Konjunkturinstitutet. Sedan år 2000 arbetar han både som skribent och mer direkt med investeringar på den finansiella marknaden.

De flesta större avtal som reglerar löner och arbetsförhållanden på den svenska arbetsmarknaden går ut under våren 2016, och förberedelserna inför den svenska avtalsrörelse som varvar upp under hösten är redan i full gång.

Mycket tyder på att löneförväntningarna är lågt ställda hos både arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. I en enkätundersökning av förväntningarna som gjordes av Prospera i juni räknade arbetsgivarorganisationerna med löneökningar på 2,0 procent nästa år, medan arbetstagarorganisationerna låg snäppet högre med 2,4 procent.

Jesper Hansson, prognoschef på Konjunkturinstitutet, KI, konstaterar att parterna har en tendens att underskatta de slutgiltiga utfallen, och KI räknar med att de nya avtalen hamnar högre än de gamla.

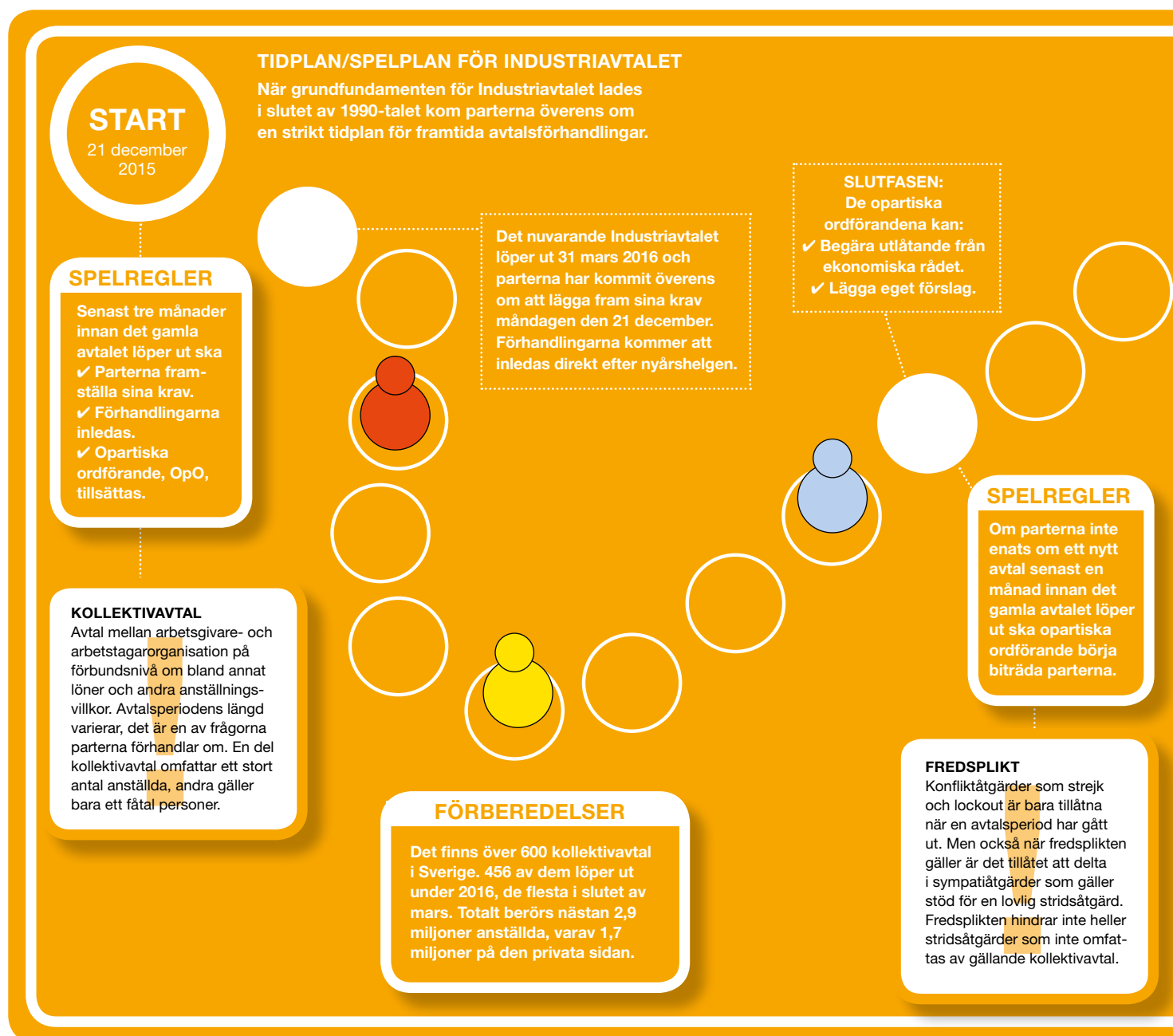
UTGÅNGSPUNKTEN INFÖR nästa års avtal är tudelad. Obefintlig inflation, skatteförändringar och allt lägre räntor har bidragit till att det tickat ner lite extra i löntagarnas plånböcker, vilket drivit upp konsumtionen. Men produktivitetsökningen är förhållandevis låg.

– Eftersom den svenska ekonomin växer i hygglig takt tack vare inhemsk efterfrågan finns det risk för att inhemskt orienterade branscher den här gången får styra lönesättningen. Men samtidigt begränsar den ovanligt svaga produktivitetsökningen löneutrymmet, säger Jesper Hansson.

OM INHEMSK EFTERFRÅGAN får ligga till grund för löneökningarna betyder det ett markant avsteg från en princip som varit gällande i tidigare avtalsrörelser, nämligen att den internationellt konkurrensutsatta industrin sätter det så kallade ”märket”, normen för löneökningarna även i de andra avtalen.

För den konkurrensutsatta industrin riskerar konflikten mellan tillväxten i svensk ekonomi och löneutrymmet att skapa slitningar i förhandlingarna och i förlängningen ge högre löneökningar än industrin nu räknar med.

Den potentiella omsvängningen kommer i så fall i ett lite olyckligt läge för industrin. Efter två allvarliga finanskriser kämpar världsekonomin med att läka såren. Fortfarande är en stor del av drivkraften bakom det försiktiga lyftet i den globala tillväxten i första hand att de flesta av världens centralbanker fortsätter att förse »

» finansmarknaderna med högoktanigt bränsle i form av massiva likviditetsstimulanser.

Svensk ekonomi har som helhet klarat sig hyggligt genom kriserna, men exportutvecklingen har varit synnerligen svag med en genomsnittlig ökningstakt på knappt 1,5 procent under perioden 2008–2014. Att jämföra med 7,7 procent i årlig volymökning under perioden 1993–2007.

UTGÅR MAN FRÅN Internationella valutafondens (IMF) senaste prognos ser det inte heller särskilt ljus ut för världshandeln framöver. Tillväxttakten har i stort sett halverats. Konkurrenssituationen fortsätter dessutom att försvaras eftersom det närmast blivit global norm med låga

löneökningar. Som exempel kan nämnas att de årliga löneökningarna i USA ligger på cirka 2,1 procent, trots att återhämtningen på arbetsmarknaden nu har några år på nacken. Det är ett argument mot högre löneökningar för arbetsgivarsidan, medan arbetstagersidan i sin tur kan peka på en förhållandevis god lönsamhet inom industrin.

ETT SÄTT ATT försöka få måttliga löneökningar är att bryta med en annan norm som varit gällande i svensk lönebildning sedan finanskrisen i början av 1990-talet. Det handlar om att överge traditionen att använda Riksbankens inflationsmål på 2 procent som ett slags ankare för löne-

” Vi i Sverige kan inte kasta loss från den globala ekonomin.

Mats Kinnwall, chef-ekonom Skogsindustrierna och Industriarbetsgivarna

förhandlingarna och i stället utgå från den faktiska inflationen i Sverige, som numera ligger under noll. Frågan drivs från arbetsgivarhåll och skogsindustrin har gått i bräsch.

– Industrin har egentligen aldrig haft inflationsmålet som utgångspunkt i förhandlingarna utan har styrts av hur

SPURTEN: När det gamla avtalet löper ut den 31 mars 2016 ska det antingen ha tecknats ett nytt avtal, eller varslas om konflikt.

DELTAGARE

- Föreningen Industriarbetsgivarna, Sveriges nästa största arbetsgivarförbund på industrisidan, blir ny formell avtalspart på svensk arbetsmarknad och företräder Skogsindustrierna Arbetsgivareförbundet, Stål och Metall Arbetsgivareförbundet, Gruvornas Arbetsgivareförbund och SVEMEK.
- Pappers valde att inte ingå i det nya Industriavtalet som förhandlades fram 2011. Förhandlingarna mellan Industriarbetsgivarna och Pappers löper dock parallellt med övriga industrins avtalsförhandlingar.

SPELREGLER

Om en konflikt träder i kraft som är varslad av en facklig organisation går alla anspråk på retroaktiv tillämpning av lön eller annan ersättning förlorad. OpO kan besluta att skjuta på konflikten i 14 kalenderdagar.

MÅL

1 april 2016

DEN 1 APRIL 2016 ska de nya avtalen börja gälla om förhandlingarna har gått i mål i tid.

OPO

OpO är en opartisk ordförande, som enligt industriavtalet fungerar som medlare inom industrin. De avlönas av industrins parter. OpO kan skjuta upp en konfliktåtgärd i högst 14 kalenderdagar. OpO-gruppen består ofta av pensionerade och erfarna förhandlare.

STRIDSÅTGÄRDER

Konfliktsträtan är grundlagsskyddad. Det kan handla om strejk eller lockout, men också om olika former av bojkott och blockad. Enligt Svenskt Näringsliv så läggs i snitt tre varsel om stridsåtgärder varje månad av fackförbund som tecknat kollektivavtal.

DEN SVENSKA LÖNEBILDNINGEN I KORT HISTORIK

Under 1970- och 1980-talen hade Sverige en spiral av kostnads- och löneökningar. Inflationen var hög och Sveriges konkurrenskraft försämrades. 1997 träffade fack och arbetsgivare inom industrin Industriavtalet för att reglera förhandlingarna om kollektivavtalen och få en långsiktigt hållbar löneökning.

19 november 1992: Sverige överger fast växelkurs.

15 januari 1993: Riksbanken annonserar att penningpolitiken ska inriktas mot prisstabilitet. Inflationsmålet definieras som att den årliga ökningen av KPI ska vara 2 procent, och målet ska börja gälla från 1995.

1995–1996: De svenska löneökningarna drar åter i väg. År 1996 landar de genomsnittliga löneökningarna på cirka 6 procent och på över 7 procent i industrin.

1997: Fack och arbetsgivare inom industrin enas om Industriavtalet. Industriavtalet innebär att industrin ska "sätta märket" (vara normerande) och att man ska verka för att övriga parter respekterar detta. Avtalet förnyas 2011. Inflationsmålet börjar sätta sig.

2010: Den enda större strejk inom industrin sedan Industriavtalet slöts bryter ut när Pappers tar ut sina medlemmar i strejk. Pappers ingår nu inte som part i det nya Industriavtalet.

Källa: Industriavtalet, Svenskt Näringsliv, Industriarbetsgivarna.

”Det finns viss risk för att inhemska orienterade faktorer får styra lönesättningen.

Jesper Hansson, prognoschef KI

konkurrenskraften påverkas. Svensk inflation är irrelevant som utgångspunkt för lönerörelsen från ett industriarbetsgivarperspektiv. Det är mer av en händelse att inflationsmålet funkade så länge som det gjort, säger Mats Kinnwall, chefekonom Skogsindustrierna och Industriarbetsgivarna, och tillägger:

– Vi i Sverige kan inte kasta loss från den globala ekonomin. Vår konkurrenskraft bestämmer sig av hur den svenska löneutvecklingen är i förhållande till löneutvecklingen hos våra viktigaste internationella konkurrenter.

Från Riksbanksledningen har man uttryckt förhoppningar om att inflationsmålet ska vara med i beräkningarna bakom de nya löneavtalen. För att citera vice Riksbankschefen Per Janssons kommentar från det penningpolitiska mötet i början av juli, där Riksbanken drev sin stimuleringspolitik i en än mer extrem riktning genom att sänka styrräntan till –0,35 procent och utöka köpen av statsobligationer:

”En faktor som skulle göra det svårare att få inflationen att stiga är om inflations-

målet inte längre utgör utgångspunkten för svensk lönebildning. Mot bakgrund av att den svenska lönebildningen kännetecknades av en betydande stabilitet sedan inflationsmålet etablerades vore detta förstås djupt olyckligt.”

– Det är inte parterna på arbetsmarknadens uppgift att se till att inflationsmålet uppnås. Nu har Riksbanken missat sitt inflationsmål grovt under drygt tre år och förtroendet för att banken ska klara att uppnå målet är förverkat, säger Mats Kinnwall.

Om man i löneförhandlingarna ska ta höjd för inflation eller inte inflation, kommer troligtvis bli en av de intressantaste frågorna att följa i den kommande avtalsrörelsen. ●

Hållbara vindar

Rekordlåga elpriser har lagt utbyggnaden av flera svenska vindkraftsprojekt på is.

– Men på lång sikt måste den hållbara elproduktionen byggas ut för att nå EU:s klimatmål och då är vindkraften den billigaste tekniken, säger Fredrik Nordqvist.

TEXT / ULRIKA NYBÄCK ILLUSTRATION / DAVID MARKLUND

Vindkraften har på ett decennium gått från ett något udda inslag i Sveriges elförsörjning till att vara ett tydligt tredje ben vid sidan av vattenkraft och kärnkraft.

Enligt en prognos från Svensk Vindenergi kommer svenskarnas elkonsumention från vind öka från dagens 8 procent till 15 procent år 2020, det vill säga på knappt fem år.

För Holmen handlar satsningen på vindkraft om både ren och hållbar ekonomi.

– Vår satsning på vindkraft är ett sätt att ha kontroll över kostnader på kort och lång sikt. Holmen har gått in som delägare i fyra vindkraftsparker för att öka vår grad av självförsörjning av el. Vindkraften är också en viktig del av vårt hållbarhetsarbete, säger Fredrik Nordqvist, chef för vindkraft på Holmen Energi.

SEDAN TIDIGARE äger Holmen vindkraft genom delägarskap i VindIn AB, som bland annat har vindkraftsparker på Trattberget i Örnsköldsvik och i Skutskär. Holmens första vindkraftspark på egen mark ligger i Varsvik, några kilometer från hundraårsjubilerande Hallsta pappersbruk. De 17 vindkraftverken i parken invigdes hösten 2014 och beräknas ge 165 gigawattimmar el per år – motsvarande årsförbrukningen för 8 000 villor eller 35 000 lägenheter.

Och det finns stora fördelar med att bygga vindkraftverk på egen skogsmark.

” Vår satsning på vindkraft är ett sätt att ha kontroll över kostnader på kort och lång sikt.

Fredrik Nordqvist, chef för vindkraft på Holmen Energi.

– Vindkraftverken påverkar omgivningen främst genom ljud, skuggor och som ett visuellt uttryck i miljön. En fördel med att bygga i glesbygd är att det inte påverkar lika många människor, säger Fredrik Nordqvist.

I GLESBYGD OCH i skogsområden är det också möjligt att bygga högre vindkraftverk.

– Vindens medelhastighet ökar ju högre upp man kommer och turbulensen minskar när verken är placerade i skog, vilket ger högre produktion och minskat slitage, säger Fredrik Nordqvist.

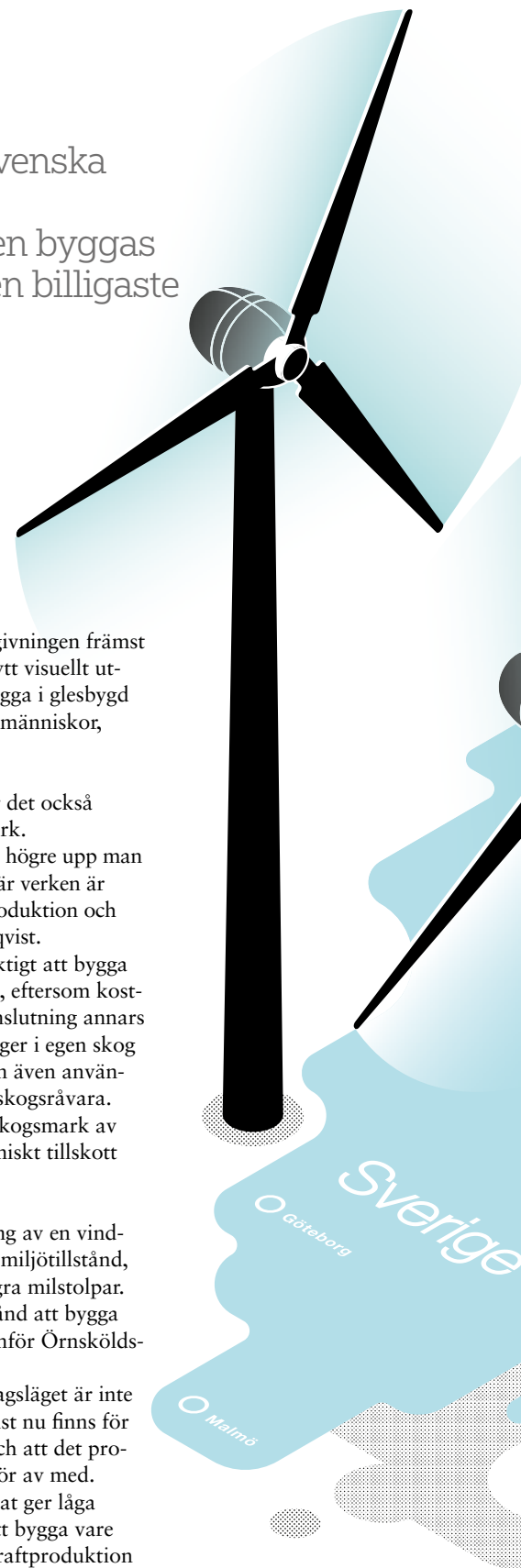
För lönsamheten är det också viktigt att bygga många vindkraftverk i samma park, eftersom kostnaderna för infrastruktur och nätanslutning annars bli höga per verk. När Holmen bygger i egen skog kan vägarna som anläggs till parken även användas av Holmen Skog för att frakta skogsråvara.

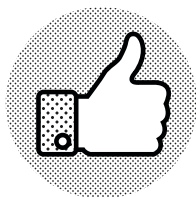
Vindkraftsparkerna arrenderar skogsmark av Holmen Skog, vilket ger ett ekonomiskt tillskott till Holmen.

VÄGEN FRÅN PLANERING till invigning av en vindkraftspark är lång. Vindmätningar, miljötillstånd, projektering och finansiering är några milstolpar. Sedan 2013 har Holmen miljötillstånd att bygga 69 vindkraftverk på egen mark utanför Örnsköldsvik.

Men den största utmaningen i dagsläget är inte tillståndsprocesserna utan att det just nu finns för många elcertifikat på marknaden och att det produceras mer el i Sverige än vad vi gör av med.

– Överskottet på el och elcertifikat ger låga priser. Därför är det inte lönsamt att bygga vare sig nya vindkraftverk eller annan kraftproduktion just nu. Men EU:s klimatmål finns kvar. Vi måste öka vår användning av förnybara elkällor. Det som krävs just nu är politisk långsiktighet som ger stabilitet och gynnar el från förnybara källor. ●

Gilla blåsten

Moderna vindturbiner tar tillvara ungefär hälften av vindens energi innehåll och genererar el när det blåser 5-25 meter per sekund. Mer effektiva är vindkraftverk vid vindstyrkor över 12 meter per sekund.

Blanda vind och vatten

Holmen äger både vatten- och vindkraft. När det blåser mycket kan man spara vatten i magasinerna för att sedan använda som reglerkraft när det blåser mindre.

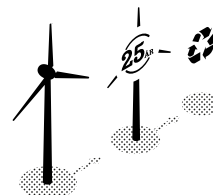
1,2 TWh
VIND & VATTEN

Storkonsument

Holmen står för runt 3 procent av den totala svenska elkonsumtionen. Företaget använder 3,5 terawattimmar el per år, varav 1,2 TWh kommer från vatten och vind. Företagets egen vatten- och vindkraft tillsammans med elproduktionen vid bruken täcker cirka 46 procent av elbehovet.

Spårlöst försvunnen

Vindkraftverk har en livslängd på 20-25 år och lämnar inga spår efter sig vid avveckling. I stort sett allt material i vindkraftverken kan återvinnas och marken återställas.

RR !!!
RR

Billig i drift

Vindkraften har de lägsta rörliga kostnaderna av alla produktionslag. Det uppstår inga kostnader för utvinning av råmaterial, hantering av avfallsprodukter eller miljöutsläpp. Dessutom är tekniken den billigaste inom förnybar energi.

Ja, magkänslan stämmer: Det blåser mer på vintern. Och det är bra eftersom elbehovet är som störst då.

VARSVIK
83 GWh

Välkommen in i familjen

Hösten 2014 invigdes en ny vindkraftpark på Holmens mark i Varsvik, nära Hallstaviks pappersbruk. Sedan tidigare var Holmen delägare i 40 vindkraftverk genom VindIn AB. Totalt uppgår Holmens andel av vindkraftsproduktion runt om i Norden till 137 GWh per år, där 83 GWh kommer från Varsviks vindkraftpark.

Rödlistad, men sen då?

Naturprogram på tv slutar inte sällan i dystopiska framtidsutsikter. Men allt är inte nattsvart. Rödlistan visar att bland annat flera skalbaggsarter kryper mot en ljusare framtid i svenska skogar.

TEXT / JOSEFIN JACOBSSON FOTO / BIO-FOTO

Vart femte år sedan 2000 har Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, gett ut Rödlistan. Det är en faktastinn lägesbarometer för djur, växter och svampar i svensk natur. Den senaste Rödlistan kom i april i år, och i den konstateras att det visserligen inte går att se någon märkbar förbättring i den biologiska mångfalden sedan listan introducerades, men att hoten inte heller ökar.

Och medan Rödlistan ibland framställs som en pekpinne, ser Stina Moberg, sektionschef för skogsskötsel på Holmen Skog, dokumentet som ett användbart arbetsredskap.

– Skogsbruk påverkar många arter, men ju mer vi vet om vilka miljöer arterna behöver, desto bättre blir vi på att bevara och skapa miljöer som rödlistade arter

behöver på Holmens marker, säger hon.

Rödlistan är uppdelad i sex kategorier, varav tre är för arter som bedöms vara hotade. Den ska inte blandas ihop med WWF:s fiskeguide för konsumenter där exempelvis nordhavsräkan *Pandalus borealis* förra året fick rött ljus.

FÖR VARJE ART som ingår i listan anges fakta om utbredning, ekologi, hot och lämpliga åtgärder för att bevara arten. Den har ingen juridisk status, men fungerar som ett verktyg vid planering av naturvårdsåtgärder och miljökonsekvensbeskrivningar.

– Rödlistan är värdefull för att få reda på hur olika arter klarar sig och i vilken hotklass de befinner sig. De hotade arterna behöver ofta områden med viss fuktighet eller bördighet; gamla, döda eller förmutnade träd; bränd mark och bränd ved. När vi vet att en viss art i ett visst område är rödlistad kan vi fokusera på att bevara och förstärka de miljöer den behöver, säger Stina Moberg.

SOM CERTIFIERAT skogsföretag arbetar Holmen utifrån två principer för ett hållbart skogsbruk: avsättningar av skog med höga naturvärden och aktiv miljöhänsyn på varje skördad yta.

– Vi lär oss allt mer om hur vi genom exempelvis kantzoner mot bäckar och myrar, naturvärdesträd och högstubbar kan ge livsrum och bevara naturvärden i skogsbruksområden, säger Stina Moberg.

NATURVÅRDSBRÄNNINGAR – anlagda kontrollerade bränder – är ett exempel på åtgärder Holmen arbetar med för att gynna

flera rödlistade arter, som skalbaggar och andra insekter, vedsvampar och fåglar.

– Historiskt förnygrades skogen av skogsbränder ett par gånger per århundrade, säger Stina Moberg.

ATT SKADA utvalda träd är en annan metod som Holmen har visat fungera. I en alltför frisk och frodig skog finns ingen plats för naturens begravningsentreprenörer.

– Döda och döende träd är en viktig livsmiljö för många skalbaggar som lever av att bryta ner dött trä, säger Stina Moberg.

” Ju mer vi vet om vilka miljöer arterna behöver, desto bättre blir vi på att bevara och skapa strukturer som rödlistade arter behöver på Holmens marker.

I VÄSTERBOTTEN fångade Holmen för tio år sedan ett antal tallkapuschongbaggar och flyttade dem till ett nyligen brandskadat område. Tallkapuschongbaggen lever i brandskadade tallar och kategoriseras som nära hotad i Rödlistan. Nu finns arten i hela det drygt 100 hektar stora brandområde där den sattes ut.

Än bättre har det gått för arten sotsvart praktbagge, praktbagge, som tack vare bland annat Holmens naturvårdsbrännningar inte längre benämns som rödlistad. Och till nästa lista hoppas man att även den starkt hotade kantade kulhalsbocken ska växa till sig i de brända tallskogsmiljöer Holmen skapar. ●

DET SVENSKA ARTPROJEKTET

Det svenska artprojektet stöttar inventeringar av dåligt kända organismgrupper och i dåligt kända miljöer. Sedan 2002 har artprojektet kartlagt 2 900 nya arter som man tidigare varit ovetande om. Och forskarna tror att det finns många fler att upptäcka.

RÖDLISTAN

Rödlistan är en prognos över risken för enskilda arter att dö ut i Sverige. I kategoriseringen ingår inga värderingar, utan analyserna syftar strikt till att kvantifiera risken för att arten dör ut.

De arter som kategoriseras som nationellt utdöd, akut hotad, starkt hotad, sårbar, nära hotad eller kunskapsbrist (DD) benämns som rödlistade. Kategorierna akut hotad, starkt hotad, sårbar benämns som hotade.

I 2015 års rödlista har tillstånd och trender bedömts för cirka 21 600 arter. Av dessa klassificerades 4 273 som rödlistade, varav 2 029 som hotade.

Rödlistan tas fram av Artdatabanken vid SLU och fastställs av Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten. Rödlista 2015 publiceras som bok och i Artdatabankens söktjänst Artfakta på nätet.

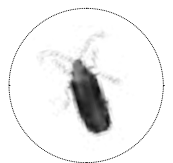

Källa: Artdatabanken

RAGGBOCKEN

Skalbaggen raggbocken – som missgynnas av tät skog och brist på grov, död ved – har gått från sårbar till den mindre hotade kategorin nära hotad på Rödlistan.

För att skydda raggbocken bedriver Holmen ett samarbete med länsstyrelserna i Sörmland och Östergötland, där man skadar utvalda tallar på öppna, solbelysta hållmarker. När tallarna långsamt dör skapar de livsutrymme för den vedlevande skalbaggen.

Raggbocken i naturlig storlek.

MER OM MILJÖARBETE

I boken Konsten att odla skog kan du läsa mer om Holmens aktiva miljöarbete. Beställ den på www.holmen.com

»Experten/ Anders Dahlberg

”Det har skett en stor förbättring av miljöhänsyn”

ANDERS DAHLBERG är professor i mykologi, läran om svampar, vid Sveriges lantbruksuniversitet, SLU. Han menar att svenskt skogsbruk har genomgått en stor förändring sedan 1980-talet.

– För att uppfylla våra politiska miljömål behöver 10–20 procent av de miljöer där arterna finns vara

lämpliga, livskraftiga miljöer. Så är det inte i dag. Men det har skett en stor förbättring av miljöhänsynen de senaste 25 åren, säger han.

För att hejda förlusten av biologisk mångfald menar Anders Dahlberg att det krävs utökad areal av skog som skyddas långsiktigt, i kombination med bra miljöhänsyn i

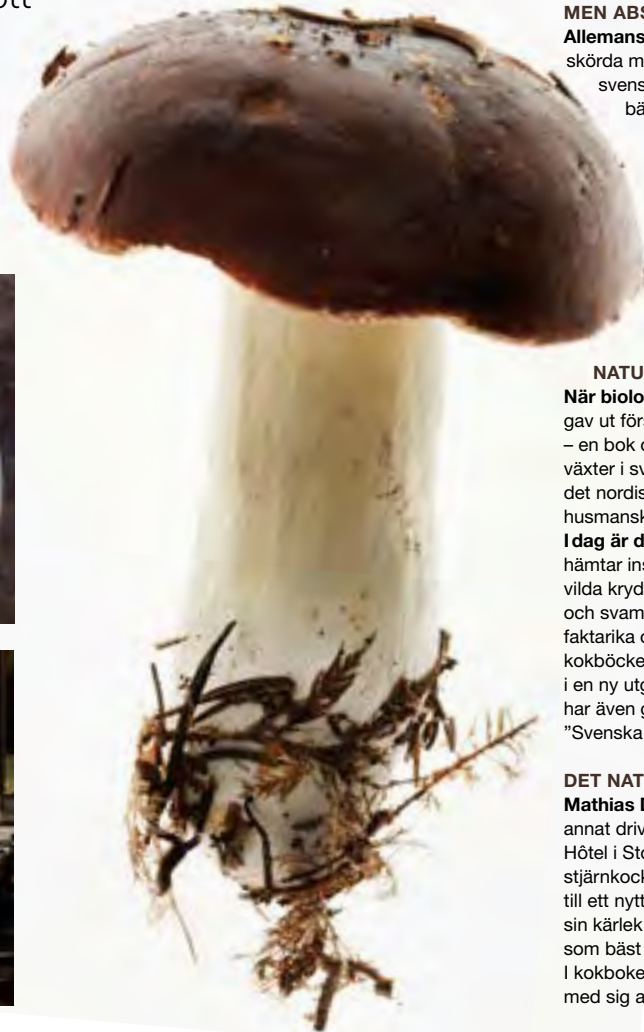
produktionsskogar.

– En stor markägare som Holmen kan testa olika typer av miljöhänsyn, och kan på så sätt utveckla nya metoder och verka som en god förebild för andra skogsbrukare. De insatser som görs av bolaget gör skillnad och är mycket värdefulla, säger Anders Dahlberg.

Från skog till finkrog

Bark i brödet, ormbunksskott och krispiga chips av lavar. Vildvuxet är trenden när skogen levererar nya råvaror till stjärnbeströdda svenska finkrogar.

DU FÅR PLOCKA LAVAR, MEN ABSOLUT INTE GRANSKOTT Allemansrätten ger oss en unik möjlighet att skörda många av de matråvaror som växer i svenska skogar, framför allt svamp och bär. Men det är inte tillåtet att repa granskott eller plocka spirande ormbunkar utan markägarens tillstånd. Eller nötter för den delen. **Mossor och lavar** nämns däremot inte i lagtexten som reglerar allemansrätten. Naturvårdsverket bedömer att dessa får plockas i ringa omfattning för privat bruk, men inte till försäljning.

NATURENS LÄCKERHETER

När biologen Inger Ingmanson på 1980-talet gav ut första utgåvan av "Kan man äta sånt?" – en bok om matnyttiga blommor och andra växter i svensk natur – bestod det nordiska köket av kaloristinn husmanskost.

I dag är det många kockar som hämtar inspiration och lär känna vilda kryddväxter, ogräs, bär och svamp genom Ingmansons faktarika och användarvänliga kokböcker. "Kan man äta sånt?" utkom i en ny utgåva så sent som förra året. Hon har även gett ut "Naturens läckerheter" och "Svenska bärboken".

DET NATURLIGA KÖKET

Mathias Dahlgren, som bland annat driver restaurang i Grand Hôtel i Stockholm, är en av de stjärnkockar som starkt bidragit till ett nytt nordiskt kök genom sin kärlek till råvaror som trivs som bäst just här i Norden.

I kokboken "Det naturliga köket" delar han med sig av sin matfilosofi och sina recept.

Ångkokta ormbunkshuvuden.

Mathias Dahlgrens vurm för naturliga och vilda råvaror märks ofta på menyerna i hans restauranger, bland annat på Grand Hôtel.

» **OAD**, Opinionated About Dining, började som ett ambitiöst chattforum för inbitna matnördar och konnässörer på nätet strax efter millennieskiftet. I dag är deras restaurangrankingar lika statusfyllda bland finsmakare i de högre divisionerna som Guide Rouge. Så när OAD i maj avtäckte sin senaste lista över Europas 100 bästa restauranger gick det sus genom Matsverige. Sex svenska krogar kvalade in på listan – det är stort i sig – och bästa svensk, på elfte plats, var lilla Fäviken och kocken Magnus Nilsson. 31 år gammal är han nu en av trendsättarna i Europa.

FÄVIKEN ÄR EN extremrestaurang i civilisationens utkanter, tio mil nordväst om Östersund. Här fylls skafferiet med ingredienser från den jämtländska omgivningen: örting, vilt, svamp, bär, lavar, örter, egenuppfödda

killingar, lamm, grisar och egenodlade grönsaker som klarar det kärva klimatet. Här syltas, saftas, saltas, syras och torkas kött och grönt enligt både gamla och nya metoder. Man är i princip självförsörjande.

– För min del är det egentligen inte principen om närodlat eller ekologiskt som är det viktigaste, utan kvaliteten. Men det är påfallande ofta så, att det närodlat och ekologiska också har bäst kvalitet, säger Magnus Nilsson i en tidningsintervju.

Magnus Nilsson, Fäviken.

LOKALT OCH NATURNÄRA är i sig inget nytt i restaurangbranschen. Det nya i trenden och den vurm för goda råvaror som Fäviken är ett exempel på är att finkrogarna använ-

der vilda växter från skogen. Det är ofta växter som vi länge känt till att de rent toxikologiskt går att äta – de är alltså inte giftiga – men vars recept snarare utvecklats av överlevnadsguider än av krögare med stjärnambitioner. Den som har provat vet att det kräver visst tålamod och en hel del skicklighet för att förvandla lavar från bitter sörja till krispigt tilltugg.

FÄVIKEN ÄR LÅNGT ifrån ensam om att driva den vildvuxna trenden. Restaurang Gastrolitik och Mathias Dahlgrens Matsal och Matbar på Grand Hôtel i Stockholm är två exempel på restauranger som arbetar allt mer med vilda växter. Och trenden sprider sig. Så om du vill vara riktigt inne under höstens bjudningar låter du lite lavar följa med svampen hem från höstens skogspromenader. ●

... **Carina Håkansson**, vd Skogsindustrierna.

Vad hoppas du att nationella skogsprogrammet leder till?

1 Skogsindustrierna är en av en flera intressenter som ingår i programrådet i nationella skogsprogrammet. Vad hoppas du att programmet ska leda till?

– Skogsnäringen bidrar till många olika samhällsmål och politikområden som måste dra åt samma håll. Skogsindustrierna och våra medlemsföretag kommer att engagera sig i programmet för att skapa långsiktiga förutsättningar för näringens konkurrenskraft. Jag hoppas att programmet skapar samsyn och förutsättningar för att Sverige, med den förnybara skogsråvaran och hållbart skogsbruk som grund, ska driva tillväxt i världens bioekonomi – att vi bygger ekonomin på förnybar biomassa genom att utveckla förutsättningarna för befintliga och nya produkter från skogen.

2 Är det några områden du som representant för Skogsindustrierna ser som extra viktiga?

– Alla områden är ju viktiga och hänger ihop. För att skogsnäringen ska kunna driva tillväxt i bioekonomin är det naturligtvis extra viktigt att den får en internationellt konkurrenskraftigt verksamhetsmiljö och att tillgången till råvara säkerställs både nu och i framtiden.

3 Vad händer just nu?

– Landsbygdsministern har klargjort att programmet ska löpa över mandatperioder, och mycket arbete har lagts ner på att skapa förutsättningarna. Ett sekretariat och ett programråd med företrädare för 22 olika intressegrupper har satts samman. Under våren har sekretariatet, med utgångspunkt från inspel från programrådet, byggt upp strukturen för de dialogprocesser som nu ska påbörjas. Det kommer också att genomföras ett antal regionala konferenser under hösten för att ta in synpunkter från hela landet.

4 Det är många intressen representerade i programrådet. Var tror du att det kan bli konflikter?

NATIONELLA SKOGSPROGRAMMET

ska stimulera strategiska satsningar och politikområden som till exempel klimat- och miljömål, landsbygdsutveckling, nyindustrialisering, utveckling av export och besöksnäring.

Arbetet leds av landsbygdsministern, och i programrådet ingår intressenter som berörs av skogen och dess värdekedja, som bland annat Fältbiologerna, Ikea, Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket, Preem, Svenskt Friluftsliv, Sveriges Hembygdsförbund, Skogsstyrelsen, Skogsindustrierna, Svebio,

Södra skogsägarna, Stockholm Environment Institute och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU).

Källa: regeringen.se

I ARBETSGRUPPNA

Dialogen i programrådets arbetsgrupper ska omfatta ekonomiska, sociala och miljömässiga värden och syftar till att skogen och dess värdekedja ytterligare ska bidra till utvecklingen av ett hållbart samhälle och en växande biobaserad samhällsekonomi.

Källa: regeringen.se

– Det som är särskilt intressant med skogsprogrammet är att det tar ett brett grepp över frågor som berör skogens användning, skogsbruket och skogsindustrin, men också över nya icke traditionella områden. Det talar för att programmet kommer att kunna ge regeringen nya uppslag som det finns en bred samsyn om och att det samtidigt kan gå att avgränsa områden där det inte råder samsyn. Men att gå händelserna i förväg, och som enskild aktör peka ut områden för lösningar eller konflikter, det är inte ett sätt att skapa en dialogprocess.

5 Under hösten ska landsbygdsministern Sven-Erik Bucht genomföra en dialogresa genom Sverige. Vilka platser tycker du att han ska besöka?

– Det är viktigt att fånga upp olika regionala aspekter på skogsprogrammet och därför välkomnar vi att landsbygdsministern besöker orter där det finns starka kluster och regioner där skogsnäringen har särskilt stor andel av näringslivet. Jag kommer själv att delta i det regionala mötet i Skellefteå i september. Det blir intressant att vara med i och höra den regionala diskussionen.

» ÖVRE
VÄTTERN,
SKINNSKATTE-
BERG

» KL 10:07

» 2015.07.31

» **NYFIKEN GRÖN / Skogskurs för tjejer**

Namn: Elin Strömberg, 18 år och uppvuxen på en liten gård i södra Halland.

På semestern: Satte sig i bilen och körde 60 mil enkel väg norrut för att vara med på Skogskurs för tjejer på Sveriges lantbruksuniversitet (SLU).

Var det värt det? Ja. Jag klickade direkt med de andra tjejerna och ledarna var underbara. Vi har skog hemma på gården, så jag tyckte att jag hade bra bakgrundskunskaper. Men på kursen insåg jag hur otroligt mycket det finns att göra inom skog. Mer än jag någonsin trott.